

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

"Etikk og vindkraftutbygging på Fosen-halvøya"

Camilla Gjerde Larsen

Totalt antall sider inkludert forsiden: 30

Molde, 31.05.2023

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§16 og 36.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert, jf. høgskolens regler og konsekvenser for fusk og plagiat	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht. Personopplysningsloven skal meldes til Sikt for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av Sikt?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Ingird Botslangen Frantzen

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjennelse.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å

gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato:

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en avslutning på min treårige bachelorgrad innen jus og administrasjon ved Høgskolen i Molde. Gjennom studiet har jeg lært mye både faglig og personlig, kunnskap jeg vil ta med meg videre inn i arbeidslivet. Jeg vil takke medstudentene mine som gjennom disse tre årene har bidratt til at tilværelsen min som student har vært helt fantastisk.

Denne dokumentanalysen handler om hvordan miljøet og befolkningen på Fosen-halvøya blir ivaretatt ved både drift og utbygging av vindkraft. Oppgaven tar for seg et tema jeg tidligere hadde lite kjennskap til, noe som gjorde det ekstra spennende og lærerikt å skrive om.

Til slutt ønsker jeg å rette en stor takk til min veileder Ingrid Botslangen Frantzen, som har hjulpet meg med konstruktive tilbakemeldinger, akademisk kunnskap og engasjement gjennom hele prosessen med bachelorskriving.

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven har fokus på vindkraft og dens innvirkning på miljøet i forbindelse med drift og utbygging av vindparker. Vindkraft er en viktig del av det grønne skiftet og en nødvendighet for å oppnå klimamålene, også i Norge. Med stadig flere konsesjonssaker og økende utbygging av vindkraft, er det viktig å undersøke hvordan hensynet til miljøet blir ivare tatt. Oppgaven tar for seg utbyggingen og driften av vindparkene Storheia og Roan på Fosen, som begge er landbaserte. Målet med oppgaven er å undersøke hvordan utbygging og drift av vindkraftverkene påvirker miljøet og befolkningen på Fosen og da spesielt reindriftssamene.

Her vises det til hvordan vindkraftutbyggingen har økonomiske og arbeidsrelaterte fordeler, samtidig som den har både positive og negative konsekvenser for miljøet og naturmangfoldet. Det påpekes at Norge er i en prosess med overgang fra fossile energikilder til fornybar energi, og det grønne skiftet er en sentral del av denne omstillingen. Fosedommen og menneskerettigheter er sentrale aspekter ved gjennomføringen av oppgaven. I analysen og diskusjonsdelen er det de tre etiske teoriene konsekvensetikk, pliktetikk og dydsetikk som benyttes. Disse teoriene har i oppgaven vært til stor nytte gjennom analysen ved å se på dommen fra ulike synspunkter og med ulikt grunnlag. Vi har alle en interesse for å bli behandlet med rettferdighet, omsorg og respekt for det vi interesserer oss for. Samtidig er vi opptatt av å utføre handlinger som fører til best mulig konsekvens. Innen etikken finnes det ingen fasit på hva som er riktig eller feil svar, vi handler ut fra det som føles riktig og som skaper mest mulig glede. Det er interessant og se hvordan de etiske teoriene kan gi skape en følelse av hva som er riktig og hvordan disse følelsene oppfattes forskjellig av ulike mennesker. Vi lever alle i et samfunn som er opptatt av rettferdighet og menneskerettigheter. Det som da er fint med de etiske teoriene er hvordan de setter tanker og meninger i nytt lys.

Innhold

Forord	5
Sammendrag.....	6
1.0 Innledning	1
1.1 Problemstilling og begrepsforklaring.....	1
2.0 Teoretisk rammeverk	3
2.1 Konsekvensetikk	3
2.2 Pliktetikk	4
2.3 Dydsetikk	4
3.0 Metode.....	5
3.1 Valg av metode	5
3.2 Dokumentanalyse – styrker og svakheter	5
4.0 Historisk og politisk kontekst.....	7
4.1 FNs bærekraftsmål nr.7	8
5.0 Fosen Vind	9
5.1 Storheia vindpark	9
5.2 Forskning om Fosen vindpark.....	10
6.0 Analyse	11
6.1 Fosen saken – Norges Høyesterett - Dom.....	11
6.1.1 Menneskerettsloven	13
7.0 Drøfting	14
7.1 Fosen-dommen fra et etisk perspektiv	15
8.0 Oppsummering og konklusjon.....	20
Kildehenvisning	22

1.0 Innledning

Denne bacheloroppgaven handler om vindkraft og hvordan det å drifte og bygge vindparker påvirker miljøet. «Verden står overfor to store miljøutfordringer som er å begrense klimaendringene og begrense tapet av naturmangfold, vindkraft berører begge» (miljødirektoratet, I.D.). Mer fornybar kraft er en forutsetning for å nå klimamålene, også i Norge. Vindkraft på land er blant de mest aktuelle energikildene (Ibid). Vindkraft har hatt en betydelig økning de siste årene og har blitt en viktig del av strømforsyningen og det grønne skiftet. Med fokus på miljøet og energi er det stadig flere konsesjonssaker oppe til vurdering noe som gir inntrykk av at vindkraftutbyggingen vil fortsette å øke i Norge.

Denne oppgaven er basert på hvordan hensynet til miljøet blir ivaretatt ved drift og utbygging av vindkraftverk på Fosen som er en landbasert vindpark. «Det er energimyndighetene som har hovedansvaret for forvaltning av vindkraft» (Miljødirektoratet, I.D.). «Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) miljøtilsyn for energianlegg har ansvar for å følge opp vindkraft som er under utbygging eller som er i drift» (Ibid). Gjennom oppgaven skal spørsmålet om hvordan utbygging og drift av vindparkene påvirker miljøet og befolkningen besvares. Dette temaet er svært interessant når jeg ser hvor aktuelt temaet er i dag og håper analysen kan gi et klart svar på problemstillingen.

I Norge har vi lyktes med å bruke naturressursene til å skape verdier og arbeid som kommer hele samfunnet til gode, også i fremtiden (Meld.St.36 (2020-2021)). Regjeringen vil at våre fornybare energiressurser skal tas i bruk og fordeles i Norge, spesielt for bruk i næringslivet som skaper grunnlag for flere arbeidsplasser. (Meld. St. 36 (2020-2021), s.6). Vi er avhengig av å ha energi for å gjøre nesten alt av daglige gjøremål, både hjemme, i jobbsammenheng og andre steder. «I Norge er vi i en prosess der vi forsøker å omgjøre all energien vi bruker fra fossil energi til fornybar energi» (FN, 2020). For at vi som samfunn skal kunne gjennomføre det grønne skiftet må vi sammen gjøre endringer som fører til lavutslipp.

1.1 Problemstilling og begrepsforklaring

Som nevnt tidligere har vindkraft hatt en betydelig økning frem til nå og kommer til å fortsette å øke i fremtiden. Det er flere komponenter som er en viktig del av denne utbyggingen som kan påvirke miljøet, og det å drifte vindparkene har også påvirkning på miljøet. I og med at temaet skaper engasjement i samfunnet vil det være spennende å

utforske dette mere. Videre har jeg valgt å fokusere på Fosen Vind siden dette er en svært dagsaktuell sak. På bakgrunn av dette har jeg valgt følgende problemstilling:

«Hvordan blir hensynet til miljøet og befolkningen ivaretatt ved utbygging og drift av Fosen Vind?»

For å besvare problemstillingen er det viktig å forklare de begrepene som skal benyttes i oppgaven slik at det blir enklere å forstå hva som faktisk menes. Jeg har i denne oppgaven valgt å ta for meg hensynet til miljøet og befolkningen, dette fordi det i Fosen saken handler om både reindriften, miljøet og menneskene som berøres av saken. «Miljø er en betegnelse for de ytre omgivelsene individer lever i, den kan brukes om mange slags ytre omgivelser, både menneskeskapte (bomiljø, arbeidsmiljø etc.) og naturlige» (civita 2018). Begrepet miljø i sammenheng med vindkraft handler om de naturlige og menneskeskapte omgivelsene som påvirkes. Det er ikke mulig å unngå at bygging av vindkraft har enkelte negative konsekvenser for miljø eller andre interesser (Meld.St.28 (2019-2020) s.5). I de områdene der utbygging av vindkraft tillates må det skje på en måte som ivaretar viktige landskaps- og miljøverdier (Ibid). På den andre siden er miljøet noe verden har ønske om å påvirke positivt, ved for eksempel vindkraft som er fornybar energi og kan fjerne fossil energi.

«En befolkning er summen av innbyggerne i et område» (FN 2023). I oppgaven tar jeg for med Fosen saken og det er derfor befolkningen på Fosen det refereres til ved bruk av dette begrepet. «Storheia og Roan vindkraftverk ligger innenfor området til Fosen reinbeitedistrikt» (Stortinget 2023). «To sidaer utøver reindrift i hver sin del av distriktet – Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida» (Ibid). Disse Sidaene blir spesielt berørte av Fosen-saken og vil også kunne refereres til som befolkning i oppgaven.

De siste begrepene som benyttes er utbygging og drift, disse er en viktig del av oppgaven. «Drift og vedlikehold er en viktig del av energi virksomheten, den sikrer at kraftverkene fungerer optimalt og at vi er i stand til å møte den stadig økende etterspørselen etter fornybar energi» (Statkraft I.D.). Utføre service på vindturbiner 90 meter over bakken, drive feilsøking og diagnostisering på turbiner, eller bidra til sikker og forsvarlig drift av anleggene er noen av oppgavene til teknikerne (Ibid). «Utbygging legger grunnlag for arbeidsplasser, og industri- og næringsutvikling basert på fornybare ressurser» (Meld.St.28 (2019-2020) s.5). «Det skal være en balansert utbygging basert på grundige avveininger av

fordeler og ulemper for samfunnet, Regjeringen vil endre konsesjonsbehandlingen av vindkraft for å sikre dette» (Ibid). I denne sammenhengen vil også arealer for reindrift spille en viktig rolle for hvor vindkraftverk faktisk kan utbygges.

2.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for de etiske teoriene som har betydning for temaet jeg har valgt. Etikk er et fagområde som behandler spørsmål om hva som er rett å gjøre, og hva som er en god måte å leve på (Carson 2015, s.65). Etikken blir nødvendig når vi trenger å begrunne moralske standpunkter eller når vi er usikre på hva vi skal gjøre, for eksempel når en ny situasjon oppstår som vi ikke ser noen klar løsning på (Carson 2015, s.66). I etikken skiller vi mellom normativ og deskriptiv etikk. Mens normativ etikk er teorier om hvilke moralske normer og verdier som bør gjelde, er deskriptiv etikk beskrivelser av hva som er gjeldende syn på rett og galt (Carson 2015). I oppgaven ønsker jeg å evaluere hva som er riktig eller galt og gi retningslinjer for hvordan man bør handle i en gitt situasjon og det naturlige valget blir dermed normativ etikk. De etiske teoriene jeg har valgt å benytte meg av er de normative teoriene; konsekvensetikk, pliktetikk og dydsetikk. Konsekvensetikken kan gjennom en vurdering av handlinger og konsekvenser gå inn i søken etter å maksimere det totale onde eller det totale gode. Pliktetikken vil kunne gi oss innsikt i hvordan de ulike rettighetene og pliktene som bør vektlegges i en slik sak faktisk utformes. Dydsetikken vil bidra til å forstå og vurdere hvilke dyder og karaktertrekk som er relevant i en slik kontekst. Jeg vil benytte disse normative teoriene sammen med Høyesterettsdommen Fosen-dommen og møterefertat fra Stortinget om redegjørelse av olje- og energiministeren om oppfølging av Fosen-saken.

2.1 Konsekvensetikk

Når vi skal gi en etisk begrunnelse for våre handlinger, er det vanlig å vise til hvilke konsekvenser en handling vil ha for alle dem som påvirkes av handlingen (Carson 2015, s.79). Når vi snakker om konsekvensetikk er det naturlig at man tenker på teorien utilitarismen utviklet av Jeremy Bentham. Man skal ifølge utilitarismen velge den handlingen som fører til de beste konsekvensene i form av økt lykke eller nytte (Carson 2015, s.79). Ordet kommer av det latinske ordet utilis som betyr nytte (på engelsk utility) (Ibid). Det er nettopp denne teorien jeg skal ta for meg da denne anses å være den mest kjente og utbredte teorien innen konsekvensetikken. Denne etiske retningen har fått mye kritikk, blant annet fordi det kan være problematisk å forutsi handlingskonsekvenser (Carson

2015, s.79). Hovedfokuset i konsekvensetikken er rett og slett å kun fokusere på resultatet og hvilke konsekvenser det vil få, og heller se bort fra hvem som utfører handlingen og hvilken hensikt handlingen har. Vil utfallet av handlingen føre til at involverte får nytte av det og kan si seg lykkelig med resultatet?

2.2 Pliktetikk

I forrige kapittel handlet det om utilitarismen, en konsekvensetikk teori. Pliktetikk går derimot ut på at en handlings moralske verdi er fullstendig uavhengig av de konsekvensene som følger av den: Det avgjørende er om handlingen utføres av riktig grunn, fordi det er en moralsk plikt å handle slik (Ibid). Pliktetikken er knyttet til den tyske filosofen Immanuel Kant, og hans syn på mennesket. Grunntanken er at det å handle moralsk riktig betyr å følge plikten, og i Kants tilfelle betyr også det å følge fornuftens påbud (Carson 2015, s.85). «Mennesket er et vesen med fornuft, noe som for Kant ikke bare betyr at vi har en evne til teoretisk kunnskap og innsikt, men også at vi har evnen til å innse moralske sannheter» (Carson 2015, s.85). Dessuten har mennesket en fri vilje, det vil si at vi kan holdes ansvarlige for de valgene vi gjør, vi er forpliktet til å gjøre det som fornuften vår forteller oss er riktig (Ibid). Uavhengig av hvilke lover og regler som til enhver tid gjelder, er vi ifølge Kant alltid forpliktet til å behandle våre medmennesker med respekt (Ibid).

2.3 Dydsetikk

Dydsetikken har sin vestlige opprinnelse i den greske antikken, med utgangspunkt i tankene til filosofene Platon (427-347 f.Kr.) og Aristoteles (384-322 f.Kr.) som levde i Athen for rundt 2.500 år siden (Carson 2015, s.95). Kjennetegn ved denne teorien er at fokuset her er på personen som utfører en handling, altså ikke hvilke konsekvenser det vil få eller hvilken handling det er. Dydsetikken understreker betydningen av å ha en god personlighet og viktigheten av å utvikle riktige holdninger eller gode karakteregenskaper (Carson 2015, s.95). Det er snakk om egenskaper – såkalte dygder – som rettskaffenhet, mot, sannferdighet, godhet, vennlighet og tålmodighet (Ibid). Egenskapene som nevnes over er kvaliteter en god person vil anses å ha, og som sørger for et godt liv. I dagens samfunn finnes det mange ulike sannheter for hvert enkelt individ om hva som er det gode livet, vi har ingen fasit på hva som vil gjøre at vi kan leve et godt liv. Dydsetikken deler ikke denne individualistiske tilnærmingen til spørsmålet om det gode liv (Carson 2015, s.95). Det går an å fastslå hva som er en bra måte å leve på: *Det som er bra, er å fungere på best mulig måte ut fra formålet*

(Ibid). Alle har dyder uansett hvilket yrke eller om det er snakk om stat og institusjoner, og om man følger disse dydene får være opp til hvert enkelt individ.

3.0 Metode

«En metode er en måte å gå fram på for å samle inn empiri eller data om virkeligheten. Metoden er da et hjelpemiddel til å gi en beskrivelse av virkeligheten» (Jacobsen 2015, s.21). «For å klare dette må forskeren ha en strategi for hvordan han eller hun skal gå fram, denne strategien er metoden» (Ibid). En undersøkelse skal som sagt være en metode til å samle inn empiri. «Uansett hva slags empiri det dreier seg om, bør den tilfredsstillende to krav: 1. empirien må være gyldig og relevant (valid) og 2. empirien må være pålitelig og troverdig (reliabel)» (Jacobsen 2015, s.16). I hver av disse fasene skal metoden hjelpe oss til på en systematisk måte å stille kritiske spørsmål til valg som gjøres, og hvilke konsekvenser disse valgene kan ha.

3.1 Valg av metode

Problemstillingen til oppgaven skal besvares ved hjelp av en kvalitativ undersøkelse. «Kvalitativ metode baserer seg på data som samles inn gjennom ord, setninger og fortellinger nedtegnet av andre. «Forskere kan benytte seg av offentlige dokumenter, nettsider, blogger, årsrapporter for en bedrift, politiske selvbiografier, aviser og mye mer»» (Jacobsen 2015, s.170). Hvordan hensynet til miljøet og befolkningen ivaretatt ved utbygging og drift av Fosen-vind er et dagsaktuelt tema og får mye oppmerksomhet i media. Ved å bruke dokumentanalyse, har jeg muligheten til å grundig undersøke materialet og tolke det på en måte som gjør det mulig å identifisere de verdiene som underbygger normativ etikk.

3.2 Dokumentanalyse – styrker og svakheter

Som nevnt i avsnittet over vil dokumentanalyse være den sikreste og beste måten å løse denne oppgaven på. Ifølge Jacobsen vil det i mange sammenhenger være umulig eller meget vanskelig å samle inn informasjon direkte fra kildene, og nevner spesielt tre situasjoner. Den første baserer seg på at kilden helt enkelt ikke finnes lenger, den andre baserer seg på at man rett og slett ikke har tilgang på kilden da f.eks. høye myndighetspersoner, og den siste situasjonen er når objektet rett og slett ikke har tilgang til å utgi slik informasjon til forskeren. «I slike tilfeller blir forskeren nødt til å basere seg på andres opplysninger om hva som har skjedd» (Jacobsen 2015, s.170).

I mitt tilfelle har jeg valgt å gjøre en dokumentanalyse nettopp fordi saken er svært dagsaktuell og informasjonen som foreligger vil gi større nytte enn å prøve å kontakte noen av de berørte grunnet kompleksiteten av saken. Dokumentene som analyseres er godt egnet, spesielt Fosen-dommen som er en høyesterettsdom som er gitt av Norges øverste domstol og møtereferatet som baserer seg på nettopp denne dommen. Ved å analysere disse dokumentene kan jeg se nærmere på hvilke grunnlag avgjørelsene belager seg på og hvordan de ulike partiene stiller seg til saken.

«Det grunnleggende spørsmålet i alle dokumentundersøkelser er knyttet til i hvor stor grad vi kan stole på kildene, det vil si den eller de som har produsert dokumentet» (Jacobsen 2015, s.171). Gjennom dokumentanalysen samler man og analyserer informasjon som er skrevet av andre, derfor må det påses at informasjonen kommer fra kilder som man har tillit til. En høyesteretts dom vil man i stor grad kunne sette sin lit til da dette er en avgjørelse som Norges øverste domstol har avsagt. I dette tilfellet blir utvelgelse av kilder helt sentralt i utførelsen av analysen. «Et sentralt aspekt når vi skal vurdere en kildes pålitelighet, er å analysere hvilken mottaker informasjonen var rettet mot opprinnelig» (Jacobsen 2015, s.189). Jacobsen skiller her mellom private og offentlige kilder. Private kilder er informasjon som ikke er ment å publiseres for andre, som dagbøker eller interne notater. «Offentlige kilder er informasjon som er tenkt publisert for et større publikum» (Jacobsen 2015, s.189). Kildene jeg har valgt å benytte meg av i oppgaven er offentlige kilder.

Som nevnt i første avsnitt er det viktig å kunne stole på kildene, det må derfor tas en grundig vurdering på kvaliteten kilden har. «Dette er først og fremst knyttet til hvilken kunnskap og kompetanse den som har skrevet ned informasjonen har» (Jacobsen 2015, s. 190). Det skal stilles kritiske spørsmål til kildene og hvordan de vil behandle informasjonen som er delt. «Her kan det stilles spørsmål som «Kan en institusjon som har forfattet kilden, ha egen interesse i å forvrengte informasjon?», slike spørsmål kan hjelpe med å gjennomskue kvalitet og pålitelighet» (Jacobsen 2015, s.191). I tilfellet med denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av nøytrale kilder som ikke vil ha noen egeninteresse i å forvrengte informasjonen eller skape et bestemt bilde av situasjonen. Kildene er skrevet av høyesterett og anses som svært troverdig. Bakgrunnen for at jeg valgte å benytte meg av en høyesterettsdom er fordi denne er utøvet av Norges høyeste domstol og er en kilde med kvalitet og pålitelighet.

4.0 Historisk og politisk kontekst

«Mennesker har utnyttet vindkraftens muligheter i tusener av år, fra de aller første seilbåtene til ventilasjonssystemer med opprinnelse 300 år før vår tidsregning» (Statkraft, 2022). «Det er en fornybar og utslippsfri energikilde som passer svært godt til storskala kraftproduksjon» (Ibid). Vannkraft står for det meste av energiproduksjonen i dag, men vindkraft er i stadig utvikling og øker med høy hastighet. I flere aviser er strøm også et tema som går igjen i hele Norge, her kan også vindkraft spille en viktig rolle.

Russlands invasjon av Ukraina har bidratt til reduksjon i energiproduksjonen i flere europeiske land (Stortinget, 2022). Dette påvirker også det nordiske kraftmarkedet, som er tett integrert og knyttet sammen med kraftsystemet på kontinentet (Ibid). Energimangelen har ført til høyere strømpriser i Norge. Dette har ført til diskusjoner om tiltak for å trygge energiforsyningen, og holde prisen på strøm lavere. Vindkraft på land krever samtykke fra kommuner, mens oppgradering av store vannkraftverk og bygging av havvind ikke vil gi vesentlig effekt før nærmere 2030 (Stortinget, 2022). Myndighetene ser hvor viktig energiressursene er for å fremme bosetting og næringsliv i Norge (Meld. St. 36 (2020-2021), s.5). Vi ønsker å kunne benytte oss av naturen for å skape energi og kraft, noe som igjen gjør at vi får flere i arbeid (Ibid).

Mellom alle diskusjonene om strømpriser og energieffektivisering har det også de siste årene vært en sak som har skapt debatter og diskusjon, nemlig Fosen saken. «11. oktober 2021 avsa Høyesterett en dom som omhandlet Storheia og Roan vindkraftverk på Fosen» (Stortinget 2023). «Reindriften på Fosen består av to siidaer, Sør-Fosen sijte og Nord-Fosen siida, som igjen hver er fordelt på 2 siidaandeler» (fosenvind I.D.). Med siida forstås i denne lov en gruppe reineiere som utøver reindrift i fellesskap på bestemte arealer, jf. Reindriftsloven § 51 første ledd. Det finnes altså 2 siidaandeler på Fosen som har ansvaret for reindriften og deres rettigheter blir satt på prøve når Fosen saken er oppe til vurdering. Høyesterett kom til at konsesjonsvedtakene innebærer et brudd på menneskerettighetene fordi de krenker reindriftssamene på Fosen sin mulighet til å dyrke sin kultur (Stortinget 2023). Dette ønsker Regjeringen å følge opp slik at rettigheten til reindriftssamene blir opprettholdt og at ingen lover blir brutt. «Reindriften er en tradisjonsrik næring der generasjonsperspektivet står sterkt, og der målet er at en skal kunne la arven gå videre til barn og barnebarn» (Stortinget 2023).

I starten av mars i år var det flere unge samer og unge med interesse for natur som møttes for å demonstrere utenfor hovedkontoret til Olje- og energidepartementet. Denne mobiliseringen ble gjennomført for å vise støtte til reindriftssamene under Fosen-saken og setter et lys på saken på en annen måte. «Mobiliseringen understreker behovet for at Fosen-saken må løses» (Stortinget 2023). «For å komme videre må vi finne løsningen som ivaretar rettighetene til reindriftssamene på Fosen, og vi må skape forutsigbarhet for reindriften og konsesjonærene» (Ibid). Norges regjering må altså finne en løsning som gagnar begge parter i saken, noe som skaper diskusjoner og debatter og ikke minst så engasjerer denne saken samfunnet. «Høyesterett har slått fast at de avbøtende tiltakene i vedtakene fra 2013 ikke var tilstrekkelige, men sier ikke noe om hvilke andre tiltak som kan finnes, og hvordan de vil ivareta rettighetene til reindriftssamene på Fosen» (Stortinget 2023). Målet er nå og finne en løsning som kommer alle involverte parter til gode, som vi sier i etikken må regjeringen og rettsvesenet finne den gylne middelvei.

4.1 FNs bærekraftsmål nr.7

Utbygging av vindkraft i Norge kan bidra til gjennomføring av bærekraftsmål 7 «sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris» og særlig delmål 7.1 «innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk» (Meld.St.28 (2019-2020) s.60). Norge har i dag en av verdens høyeste andeler av fornybar energi, og videre utbygging av vindkraft vil bidra til at denne andelen kan økes ytterligere (Ibid). Vi kan vell alle si oss enige i at prisen på strøm har vært noe høy hvertfall de to siste årene og dette er noe som har stor innvirkning på økonomien i husstanden. Samfunnet engasjerer seg i diskusjoner om strømprisene selv om det andre steder i verden foregår ting som er mye verre enn dyr strøm.

«Økt tilgang til bærekraftig fornybar energi, spesielt i utviklingsland, er en forutsetning for at mange av de andre bærekrafts målene skal nås» (Meld.St.28 (2019-2020) s.60). «Utbygging av vindkraft vil, forutsatt at kraften erstatter fossile energikilder, bidra til reduksjon av utslipp av klimagasser og dermed gjennomføring av bærekraftsmål 13 «handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem», samt gjennomføring av Parisavtalens mål om å begrense den globale oppvarmingen» (Ibid). For at samfunnet og verden skal nå disse bærekrafts målene må alle verdens innbyggere jobbe sammen mot det samme målet. «Videre kan vindkraft være et positivt bidrag til mål 8

«fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle» ved at det opprettes nye arbeidsplasser og skapes økonomisk vekst» (Meld.St.28 (2019-2020) s.60). Ved utbygging av vindkraft kan det oppstå både positive og negative konsekvenser.

«Vindkraft kan påvirke ulike miljø, og samfunnsinteresser, vindkraft er arealkrevende, og kan forstyrre og fragmentere leveområder for pattedyr, fugler og forringe sammenhengende naturområder» (Meld.St.28 (2019-2020) s.61). «Det vil alltid være andre arealbruksinteresser i områder som er aktuelle for vindkraftverk, andre samfunnsinteresser som berøres av vindkraft vil typisk være friluftsliv, reiseliv, nabovirkninger, forsvar, reindrift og elektronisk kommunikasjon» (Ibid). Det er vanskelig å finne en middelvei som kan gjøre alle parter fornøyde med resultatet, men den viktigste jobben er å finne den løsningen som tar vare på miljøet og som fører klimaendringene i riktig retning.

5.0 Fosen Vind

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på Fosen Vind. «Roan vindpark ble i 2021 solgt slik at Fosen Vind i dag består av fem vindparker» (Fosenvind I.D.). Fosen saken handler i hovedsak om Roan vindpark og Storheia, men i og med at Roan vindpark ble solgt videre har jeg valgt å i hovedsak fokusere på Storheia av de parkene Fosen Vind eier.

5.1 Storheia vindpark

«Storheia vindpark er den største av vindparkene i porteføljen til Fosen Vind, og den andre av vindparkene som ble bygget» (Fosenvind I.D.). Storheia vindpark er ikke bare Norges største vindpark, men også det største landbaserte vindprosjektet i Europa (Statkraft I.D.). «Alle landbaserte vindparker påvirker miljøet på en eller annen måte, målet er å begrense påvirkningene slik at andre interesser ivaretas og utbyggingen fremstår som bærekraftig» (fosenvind I.D.). «Gjennom konsesjonsprosessen håndteres alle forhold som gjelder inngrep i natur, påvirkning av det ytre miljø eller ivaretagelse av interesser fra andre brukergrupper» (Ibid). Det kommer frem i konsesjonssaken til Storheia vindpark at etter NVEs vurdering er fordelene ved Storheia vindkraftverk større enn ulempene. Det ble dermed gitt konsesjon om bygging av vindkraftverket på Storheia.

5.2 Forskning om Fosen vindpark

Forskningsartikkelen jeg har valgt å benytte meg av tar for seg implementeringen av vindkraftindustribygg i Norge og hvordan disse påvirker den indigene sørsamiske befolkningen (Normann, 2019). Artikkelen presiserer hvordan vindkraftutbyggingen i Norge foregår i fjellområder der Samer har reindrifftsrettigheter. Urfolksamene er et urfolk med stort internt språklig og kulturelt mangfold som befolker området som i dag er under blant annet norsk suverenitet (Normann, 2019). Det legges også vekt på hvordan dette fører til at Samenes selvbestemmelse er hemmet av landegrensener og statlige institusjoner. Det samiske folket sliter med å avansere visse rettigheter, noe som fremhever utholdenheten til koloniale forhold og arv (Normann, 2019). Vindutbyggingen blir sett på av spesielt utbyggerne og andre aktører som jobber mot grønn energi som et tiltak mot klimaendringer. Artikkelens forfatter understreker her hvordan denne utbyggingen kan utgjøre risiko for bærekraftige livssystemer, bryte menneskerettigheter og forsterke utfordringer som allerede eksisterer for samfunn som tilpasser seg klimaendringer. Norge har ratifisert ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter, og innlemmet samenes rettigheter i Grunnloven. Likevel har Samene opplevd tilbakeslag innen selvbestemmelse i flere saker om arealbruk. (Normann, 2019). Reindriften er kjernen i Sørsamisk kultur (Ibid). Det uttrykkes hvordan reindriftssamene blir fratatt sine områder og etterlates med det som er igjen av området etter utbygging av vindkraftverkene er ferdig. Områdene benyttes til utøving av kulturell praksis, overføring av kunnskap og språk til de neste generasjonene. Reinsdyrholdet har foregått i årrekker og har gått i arv innad i siidaen så lenge de kan huske.

Forskningsartikkelen baserer seg på perspektivet fra det Sørsamiske urfolket og er dermed på den ene siden av skalaen. Forfatteren beskriver vindkraftutbyggingen som avbøtende strategier for å endre klimaet til det bedre, men at det setter bærekraftige livssystemer i fare (Normann, 2019). Artikkelen refererer til forskjellig arbeid som er gjort innenfor temaet og engasjerer seg i hvordan de behandler temaet med selvbestemmelse. Artikkelen utforsket sørsamiske sosiale representasjoner av vindkraft i reinbeiteområder (Normann, 2019). Normann forklarer hvordan fremtidig forskning kan avsløre hvordan norske medier dekker pågående tvister. Hun skriver også om hvordan representasjoner av samene og reindrift skapes og kanskje opprettholdes innenfor offentlige institusjoner (Norman, 2019). Det har også tidligere vært rettsaker mellom utbyggere og samer på grunn av vindkraftverk som ødelegger for reinbeiteområder, også der ble det diskutert om dette bryter med

menneskeretten. Artikkelen tar også opp Fosen prosjektet som oppgaven min dreier seg om. Der skriver forfatteren om hvordan hovedeieren av Fosen-vind sprer usikkerhet om vindturbinene vil avskrekke gjeting, og dermed nedskalerer verdien av samisk kunnskap (Normann, 2019). Sterkere inkludering av urfolks kunnskap og verdier er en forutsetning for en ansvarlig miljøagenda fortsetter Normann.

Det har vært vanskelig å finne tidligere forskning på et tema som ikke er så alt for gammelt og som i tillegg er stort i dagens mediebilde. Susanne Normann er seniorforsker og har skrevet flere artikler og oppgaver om vindkraft og reindrift. Hun setter samene i fokus og jobber aktivt for at de skal få ta i bruk sin selvbestemmelse og sin stemme i utbyggingen. Hun tar for seg viktige aspekter ved utbyggingen og setter ord på det som kanskje andre ikke helt klarer. Det jeg finner vanskelig med denne forskningsartikkelen er at den kun baserer seg på den ene partens side i saken. Oppgaven skal ikke basere seg på hvem som har mest rett eller feil, men heller hvordan vi ville løst det fra et etisk perspektiv.

6.0 Analyse

I dette kapittelet skal problemstillingen: «Hvordan blir hensynet til miljøet og befolkningen ivaretatt ved utbygging og drift av Fosen Vind?» analyseres i lys av de etiske teoriene pliktetik, dydsetikk og konsekvensetik. I tillegg skal jeg redegjøre for høyesterettsdommen Fosen-dommen fra 2021 som tar for seg den omfattende vindkraftutbyggingen på Fosen og hvordan dette har påvirket reindriftsamene på Fosen halvøya. Dommen tar for seg menneskerettigheter som jeg også vil gå nærmere inn på.

6.1 Fosen saken – Norges Høyesterett - Dom

Saken gjelder gyldigheten av vedtak om konsesjon og ekspropriasjon til vindkraftutbygging på Fosen-halvøya. Det sentrale spørsmålet er om skjønnets må nektes fremmet som følge av at utbyggingen strider mot det vern reindriftsnæringen har etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, jf. HR-2021-1975-S (2). Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) ga i 2010 konsesjon til to omfattende vindkraftutbygginger på Fosen halvøya i Trøndelag. Vindkraftverkene, som var ferdig utbygget i 2019 og 2020, ligger innenfor området til Fosen reinbeitedistrikt, hvor to siidaer utøver reindrift, jf. HR-2021-1975 -S (3). I forbindelse med saken har kraftledninger blitt gravd ned, veier blitt til og oppbygging av vindturbiner har medført både direkte og indirekte tap av beiteland. Indirekte tap er vanskelig å måle, men området reiner vanligvis ville beitet på før utbyggingen er nå

lite eller ikke i bruk. Høyesterett, som behandlet saken i storkammer, kom enstemmig til at kraftverkene krenket reindriftssamenes rett til kulturutøvelse, som reindriften er et utslag av, etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, jf. HR-2021-1975-S (sammendrag). Av prosessuelle spørsmål ble det lagt til grunn at siidaene hadde begrenset partsevne for de spørsmål som skulle avgjøres, og at de derfor måtte kunne påberope medlemmenes individuelle rettigheter etter SP artikkel 27 (Ibid). I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk, jf. menneskerettighetsloven Art. 27. Dommen har som hensikt å finne løsningen på uenigheten mellom utbyggerne og reindriftssamene på Fosen halvøya og inneholder blant annet menneskerett og rasediskriminering som jeg vil se nærmere på.

Konsekvensetikken handler om hvordan vi gjennom en handling skal kunne nå det resultatet som gir best mulig konsekvenser. Altså den moralske verdien i handlingen ut fra de konsekvensene handlingen fører til. Konsekvensetikken sett i sammenheng med Fosen-dommen vil kunne bidra til å oppnå forståelse for hvordan konsekvensene for utbyggingen ble vurdert og veid opp mot hverandre. Vi har to sider av saken der vi på den ene siden har den positive innvirkningen på miljøet, reduksjon av klimautslipp, økt fornybar energi og økonomisk utvikling. På den andre siden har vi reindriftssamene som taper plass til reindriften, tap av natur og landskap, støy og visuell forstyrrelse og lokalbefolkningens livskvalitet. Som en del av prosessen blir det avgjørende å avveie mellom de positive og negative konsekvensene av vindkraftutbyggingen. Når vi leser domsavgjørelser, klarer vi kanskje ikke alltid å forstå hvordan retten har kommet frem til den avgjørelsen de har lagt frem. Konsekvensetikken kan på den måten bidra til at partene eller andre som har interesse for saken får forståelse for hvordan høyesterett på grunnlag av bevis og vurderinger av konsekvensene kom frem til sin avgjørelse.

Ved å benytte ulike teorier innen etikken vil vi også kunne se på de ulike aspektene i saken. Pliktetikk og dydsetikk fokuserer ikke på konsekvensene, men heller på de individuelle rettighetene og integriteten til partene som er involvert i saken. Pliktetikken ser på hvilken moralsk verdi handlingene har basert på de pliktene vi har ovenfor hverandre som medmennesker. Når pliktetikken skal benyttes i en analyse av Fosen-dommen vil det være naturlig å se på hvilke plikter og prinsipper som var involvert i saken. Som et eksempel vil

rettighetene til lokalbefolkningen spille en viktig rolle for utbyggingen og hvordan de har blitt respektert. Lokalbefolkningen på Fosen halvøya og da spesielt reindriftssamene har vært uenig i utbyggingen siden begynnelsen, har de fått benytte seg av medbestemmelse i saken? Det vil gjennom pliktetikken være mulig å gi en vurdering på om pliktene og prinsippene i saken er sikret oppfyllelse, også de juridiske pliktene og prinsippene som forvaltes i norsk lovgivning.

Dydsetikken har som formål å sette søkelys på de involverte partene i saken, blant annet å se på hvilke egenskaper som er relevant. Hvilke dyder har blitt utvist til utbyggerne, lokalbefolkningen, retten og andre interessenter? Med dyder menes det her respekt for lokalsamfunnet, miljøet, rettferdighet og ansvar. Samtidig vil saken ha en innvirkning på partene som er involvert som igjen vil føre til utvikling av disse dydige egenskapene. Kan man si at dommen oppmuntret til integritet, rettferdighet og miljøbevissthet eller eventuelt det stikk motsatte for eksempel? Dydsetikken i Fosen-dommen kan gjøre det enklere å vurdere hvordan de ulike hensynene og verdiene blir avveid mot hverandre.

6.1.1 Menneskerettsloven

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv, jf. Grunnloven § 108. Denne lovbestemmelsen har Høyesterett ved tidligere anledninger benyttet i sammenheng med artikkel 27 i menneskerettsloven. I Norge verdsetter vi menneskerettighetene våre høyt og er ikke sen med å påberope oss dette dersom vi føler at noen blir behandlet med urett. Som mennesker er vi opptatt av å bli behandlet på en rettferdig og verdig måte og vi ønsker å ha frihet uavhengig av hvem vi er. Etikken handler om hvilke verdier vi har og hvordan vi oppfører oss ovenfor andre også uavhengig av hvem vi er, og det er nettopp disse verdiene som styrer våre handlinger. Som en del av et samfunn er vi opptatt av å bli behandlet etter gjensidighetsprinsippet «man skal behandle andre slik man selv ønsker å bli behandlet» også kjent som den gyldne regel. Dette etiske prinsippet har vært brukt i lang tid og er like viktig i dag som før.

Menneskerettigheter er ikke bare en lov, men et ansvar vi som individer har overfor hverandre og for å behandle andre med likeverd krever det at vi følger de etiske teoriene vi kjenner til. Vi skal som mennesker behandle andre med rettferdighet, likeverd og respekt for at de skal beholde sin verdighet og frihet. Selv om vi kanskje ikke tenker over om

handlingene våre er etisk riktig eller ikke til vanlig, ligger normene latent i oss. Høyesterett har i dommen sett på spørsmålet om krenkelse av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27. Etter menneskerettsloven § 2 nr. 3 gjelder SP som norsk lov og er dermed en skranke for forvaltningsskjønnet. Dette innebærer at konsesjonsvedtaket er ugyldig dersom SP artikkel 27 er brutt, jf. HR-2021-1975-S (100). Videre har også høyesterett måttet se på om siidaene hadde rett på vern av menneskerettsloven som gruppe eller som enkeltindivider. Staten har prinsipielt gjort gjeldende at SP artikkel 27 bare verner enkeltindivider, ikke juridiske personer eller grupper av individer, jf. HR-2021-1975-S (103).

Hvordan har menneskerettighetene blitt opprettholdt gjennom Fosen saken, og hvordan kan de etiske teoriene bidra til forståelse? Konsekvensetikken kan først og fremst bidra til en vurdering av hvordan menneskerettighetene har blitt fremmet eller svekket. Det må derfor undersøkes hvordan konsekvensene dommen har ført til påvirker rettighetene til partene i saken på en balansert og rettferdig måte. Pliktetikken kan benyttes for å skaffe et bedre bilde av hvordan dommen i sin avgjørelse oppfyller plikter og forpliktelser som er knyttet opp til menneskerettigheter. De berørte partene har rett til å si sin mening, rett til medbestemmelse og rett på informasjon om saken blant annet. Dydsetikk og menneskerettigheter er viktige hver for seg, men kanskje enda viktigere sammen. Hvordan opptrer de ulike partene i saken og hvilke dyder utfører de under saksgangen? Vurderinger basert på rettferdighet, ansvar, miljø og respekt for individet vil være avgjørende. Samtidig må det vurderes hvordan retten og andre involverte parter viser til dydsetikken i beslutningsprosessen og ved utbyggingen av vindparkene.

7.0 Drøfting

«Høyesterett kom enstemmig frem til at kraftverkene krenket reindriftssamenes rett til kulturøvelse, som reindriften er et utslag av, etter FNs artikkel 27. Vedtakene om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse var derfor ugyldige» HR-2021-1975-S. Spørsmålet Høyesterett måtte ta en avveining på var om siidaene hadde krav på å vise til individuelle rettigheter etter SP artikkel 27. Dette spørsmålet måtte besvares gjennom å vurdere hvilke konsekvenser inngrepet med utbyggingen ville få for reindriftssamene på Fosen halvøya. Videre måtte også Høyesterett ta høyde for at disse rettighetene kunne komme i konflikt med andre grunnleggende rettigheter, som for eksempel retten til miljø (Ibid). Partene har her vært uenige om erstatningskrav som følge av utbyggingen, saken har vært gjennom både

tingretten og lagmannsretten før den nå har vært oppe i siste instans, altså Høyesterett. Fosen-saken har hatt en sentral rolle i dagens mediebilde og har fått mye oppmerksomhet siste tiden. Saken har ført til at mange har tatt interesse for uenighetene mellom partene og kanskje føler et slags eierskap til saken. Jeg vil se på hvordan saken har utfoldet seg fra et etisk perspektiv, men også hvordan de involverte partene i saken har blitt behandlet.

7.1 Fosen-dommen fra et etisk perspektiv

Fosen-dommen har gjort store inntrykk i dagens mediebilde og skaper diskusjoner landet over. Hvordan har egentlig denne saken blitt gjennomført og avgjort fra et etisk perspektiv? Det er flere aspekter ved Fosen-saken som kan ses i lys av de tre etiske teoriene konsekvensetikk, pliktetikk og dydsetikk. Det som er så fint med disse tre teoriene er at de ser på ulike aspekter ved saken.

Når en domfellelse skal avgjøres er det alltid viktig å se på hvilke konsekvenser avveieingen kan føre til. Disse konsekvensene er avgjørende for de involverte i saken, samtidig skal man følge de lover og regler som gjelder. Miljøet, lokalbefolkningen og samfunnet påvirkes av vindkraftutbyggingen på Fosen-halvøya. For å starte med de positive konsekvensene utbyggingen vil føre til må fokuset rettes mot klimautslipp, et tema som er svært aktuelt. Sammen med klimautslipp har vi fornybar energi som også øker når det bygges flere vindparker. Som et samfunn jobber vi sammen mot det grønne skiftet, der målet er at Norge skal bli et lavutslippsland. Dette krever at fokuset på miljø og klima settes høyt på listen og at vi alle jobber sammen mot målet. Hvilke konsekvenser ville det fått dersom vi ikke jobber sammen mot det grønne skiftet, ville det være mulig å nå målet da? Fornybar energi er en stor del av prosessen med å komme nærmere løsningen på klimautfordringene vi har i dag. Sett fra denne vinkelen ville konsekvensene for å ikke utbygge vindparkene bli mer fatale enn dersom de ble bygget. For å se på konsekvensetikken fra en annen side har vi tapet av naturverdier og hvordan lokalbefolkningens livskvalitet blir påvirket. Hva innebærer det egentlig for reindriftssamene at vindparkene utbygges på Fosen, hvilke konsekvenser vil dette medføre? Reindriftssamene på Fosen er uenig i utbyggingen fordi dette går utover beiteområdene de benytter seg av årlig til reindriften. Som Reindriftssame handler hele livet ditt om reindriften, det ligger i din natur å utøve denne kulturutøvelsen. Når utbyggingen av vindparkene skjer i reinbeiteområdet samene besitter stikker dette kjepper i hjulene for deres utøvelse av kultur. «Det påligger statens myndighet å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv», jf.

Gr. § 108. Her ser vi en av Grunnlovsbestemmelsene i Norges lover som bestemmer at samene har krav på å utøve sin kultur og sitt samfunnsliv. Som reindriftssame er det nettopp reindriften som er både kulturen, samfunnslivet og hverdagen deres. I tillegg til Grunnloven § 108 har Høyesterett også kommet frem til at Menneskerettighetsloven artikkel 27 er brutt gjennom utbyggingen av vindkraftverkene på Fosen. Menneskerettigheter er et faktum som går igjen i saken og som i stor grad er avgjørende for hvordan Høyesterett kom frem til sin avgjørelse under rettsaken. Konsekvensene for reindriftssamene er store og betydningsfulle sett i motsetning til miljøhensynet. Vindkraftutbyggingen kan eventuelt flyttes til andre steder og utbygges på lokasjoner som har mindre konsekvenser for lokalbefolkningen. Dersom utbyggerne bare skal kunne ta seg til rette og bygge der de måtte ønske uten å tenke konsekvenser, hadde det også vært i en verden uten lovverk. Vil de miljømessige konsekvensene være like uopprettelig som konsekvensene dette har for reindriftssamene, eller vil dette være en midlertidig problemstilling for utbyggerne er et spørsmål jeg kritisk ville stilt i denne situasjonen. Tingretten og lagmannsretten har begge kommet frem til at utbyggingen ikke ville bryte med hverken grunnloven eller menneskerettsloven. Høyesterett kom enstemmig frem til at dette var brudd og reindriftssamene kan dermed føle seg ivaretatt av lovverket. En annen løsning ville også være dersom det var mulighet for å redusere konsekvensene for reindriftssamene ved å for eksempel minske utbyggingen slik at det er en mindre del av rein beitet som forsvinner. Det er viktig for samene at de har muligheten til å utøve sin kultur, dette påvirker deres samfunn og evne til å opprettholde og videreføre kulturen sin til nestemann i rekkene.

Det neste punktet er pliktetikken og hvordan vi som mennesker har plikter og lover vi skal følge for at samfunnet vi lever i skal være så likestilt som mulig. Fosen-dommen har gjennom en rekke rettsprosesser gjennomgått bevismateriale og fremlagt dokumenter som skal bevise at den ene eller andre parten har rett eller feil. Det kanskje ikke alle tenker på når de leser om saken er hvilke plikter vi som individer har ovenfor miljøet, hverandre og oss selv. Det er ikke en selvfølge at vi skal kunne ha et miljø som vi kan trives i og som er rent og fint, men på bakgrunn av det arbeidet staten eller andre bedrifter som jobber med miljøforbedringer gjør kan vi leve i et rent miljø. Det vi kan si med en selvfølge er at Norske lover er til for at vi skal ha regler og struktur i samfunnet som vi skal leve etter. Fosen-dommen handler i stor grad om brudd på menneskerettigheter, men også brudd på Norges grunnlov. Spørsmålet som dukker opp i mitt hode når jeg leser om denne saken er hvordan miljøet og veien mot det grønne skiftet i 2050 kan anses som like viktig som at urfolk eller

samer skal få utøve sin kultur og videre føre denne. Det som har vært et avgjørende spørsmål Høyesterett har vurdert er om menneskerettsloven artikkel 27. Der har spørsmålet vært om Siidaene som helhet kan vise til at det her foreligger brudd på menneskerettighetene eller om dette må gjøres som enkeltindivider. De kom til slutt frem til at de som gruppe ikke kunne vise til dette, men som individ. Ved gjennomføringen av dommen skal det tas en rekke hensyn til alle involverte parter i saken. Blant annet skal de individuelle rettighetene tilfredsstilles, men også de juridiske pliktene. Myndighetene har et ansvar overfor samfunnet å påse at interesser, retten til informasjon og kompensasjon for de berørte i saken er inkludert gjennom sakens gang. På samme måte har utbyggerne som ønsket å bygge disse vindparkene en plikt til å ta hensyn til lokalbefolkningen på Fosen og minimere de negative konsekvensene ved utbyggingen. Myndighetene som i denne saken er det Norske rettsvesenet blant annet tingretten, lagmannsretten og Høyesterett har vært positive til vindkraftutbyggingen. Klimaendringer er viktige for å komme nærmere det grønne skiftet. Ved hjelp av vindkraften får vi ta i bruk mer fornybar energi som også er bedre for miljøet. Fra miljø perspektivet har myndigheten etter min mening oppfylt sine plikter ovenfor samfunnet. På den andre siden har vi reindriftssamene som har mistet mye av sine beitemuligheter til denne vindkraftutbyggingen, hvordan har myndigheten stilt seg til dette? For det første har det vært brudd på menneskerettsloven artikkel 27. «SP artikkel 27 må ses i sammenheng med Grunnloven § 108, som pålegger statens myndigheter «å legge forhold til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv»» jf. HR-2021-1975-S. Verken tingretten eller lagmannsretten har i sine avgjørelser tatt hensyn til SP artikkel 27 og siidaenes menneskerettigheter. Høyesterett har i sin diskusjon kommet frem til at siidaene må kunne vise til individuelle rettigheter. Hvorfor har ikke spørsmålet om krenkelse etter SP menneskerettsloven artikkel 27 vært oppe til diskusjon tidligere i rettsprosessen? Det er enkelt å være etterpåklok og tenke tilbake på rettsprosessen og lure på hvorfor ting ikke ble gjort på den ene eller den andre måten. Overfor reindriftssamene har myndighetene i mindre grad fulgt alle lover og rettigheter samene har, noe som også kan ses i resultatet av dommen fra Høyesterett.

Når det gjelder utbyggerne har de også plikter overfor lokalbefolkningen, men de skal også følge retningslinjer og lover fra myndighetene. Fokuset i mediebildet har vært veldig rettet mot reindriftssamene, men det er viktig at vi ikke glemmer de som faktisk utfører jobben. Helt i starten av denne prosessen har myndighetene gitt tillatelse til utbyggerne for å starte prosjektet med bygging, graving osv. De har fulgt gjeldende lover, forskrifter og tillatelser

som er gitt av myndighetene. Dette innebærer at de følger de juridiske prosedyrene som er gitt og krav som myndighetene stiller for utbyggingen. I og med at utbyggerne har fått grønt lys for utbyggingen i området og ikke har brutt noen av retningslinjene de har fått har de oppfylt sin plikt. Videre har de også bidratt positivt inn i samfunnet med å skape flere arbeidsplasser og fremme grønn energi. Utbyggerne har også tatt til seg de tilbakemeldingene som har kommet inn og arbeidet med å minimere de negative konsekvensene for lokalbefolkningen og da spesielt reindriftssamene. Selv om utbyggerne i mindre grad har sett på hele konsekvensbildet når det kommer til reinbeiteområdet har de gjort sin plikt ved å følge lover og retningslinjer gitt av statens myndigheter. De har tilbudt kompensasjon og erstatning til siidaene som blir berørt i saken og har satt inn tiltak for å redusere støy og forstyrrelser. Dette viser at utbyggerne viser god pliktetikk overfor de andre partene.

Den siste teorien innen etikken som her skal argumenteres for er dydsetikken. Her er det viktigste midlet hvordan vi som mennesker eller myndighet utviser dyder og karaktertrekk overfor de andre partene i saken. Reindriftssamene lever for reindriften og jobber for et samfunn som de skal videreføres i generasjonene som kommer. De er opptatt av å beholde på din tradisjonelle kultur og ser på det som deres plikt å videre føre både kultur, språk og levesett. En dyd kan ses som en egenskap som er moralsk god, vi kan derfor se på reindriftssamenes kultur som en dyd. De ønsker å videreføre en kultur i arv til sine barn, og denne kulturen har eksistert i generasjoner. Samene på Fosen har også utvist omsorg for både naturen og reinen som de drifter året rundt. De tar i bruk naturen på en bærekraftig måte og jobber også for det grønne skiftet selv om det ikke innebærer fornybar energi. Det å ha omsorg og respekt for naturen og bærekraft er en god egenskap og anses dermed som en dyd. Reindriftssamene er også inkludert i et fellesskap som viser deres evne til å samarbeide med hverandre. De fremmer solidaritet og samarbeid som er dyder for å felles nå mål som kommer alle i siidaene til gode. Dette fellesskapet og denne kulturen viser hvor viktig det er at man verner om rettighetene og levesettet til reindriftssamene. Dersom vi som individer eller myndighet setter en stopper for deres samfunn er vi også med på å ta fra dem de rettighetene de har.

Samtidig har vi utbyggerne som jobber for å bidra inn i det grønne skiftet, de ønsker å redusere fossile brensler. Ansvarlig og bærekraftig utvikling anses som en dyd, da det her tas hensyn til generasjonene som kommer etter oss. Ikke bare er miljøet en viktig faktor for

utbyggerne, men også det å skape arbeidsplasser både lokalt og nasjonalt. For å sikre disse vindparkene er de avhengige av å ha mannskap som kan ta seg av det, dette skaper jobbmuligheter for veldig mange. Her har vi dyder som fremmer velstand og økonomisk fremgang, disse jobber sammen for å bidra inn i samfunnets velferd. Det er også et viktig punkt at teknologien i dagens samfunn stadig er i utvikling, utbyggerne som ønsker å bygge disse vindparkene jobber for at samfunnet vi lever i skal kunne gå fremover. Ikke bare skal miljøet og klimaendringene bli til det bedre, men vi skal også kunne skape energi gjennom vindkraft som er det mest naturlige som finnes. At vi kan benytte oss av vind for å gi energi til befolkningen i Norge er spennende. De endringene vi gjør for samfunnet er nødvendig og bidrar til en bedre fremtid, noe som også er egenskaper man ønsker å ta i bruk.

Når vi ser på hvordan statens myndigheter, og med det mener jeg rettsvesenet i Norge, har behandlet Fosen-saken, ser vi at de har prøvd å finne en balanse ved å følge dyder som rettferdighet og respekt. De har fulgt juridiske prosedyrer, vurdert relevante faktorer og kommet frem til en beslutning. I en sak der det er flere parter vil det alltid være uenighet og ubalanse, det gjelder derfor å følge de lover vi har og ved hjelp av de komme frem til den konklusjonen som er riktig. Myndighetene ønsker å handle på en slik måte at de treffer samfunnets beste i samsvar med lovverket. De må ta helhetlige vurderinger på grunnlag av fordeler og ulemper, økonomi og miljø. De beslutningene som fattes, skal være langsiktige og fremme samfunnets interesse på best mulig måte. Fremtidige generasjoner og bærekraft er viktige elementer i myndighetenes arbeid. Når det gjelder beskyttelse av minoriteter og deres rettigheter har vi her en vei å gå. Det har nok uten tvil blitt forsøkt å finne en balanse mellom de ulike hensynene og interessene til partene i saken. Det som ikke har vært helt heldig er at det ender med brudd på menneskerettsloven artikkel 27. Om dette er noe som kunne vært unngått tidligere i rettsprosessen er vanskelig å si noe om nå, men slike brudd er i stor grad alvorlige. Som en del av et samfunn har man visse forventninger om at man blir beskyttet av de myndighetene man har og som skal verne over deg og dine. Det er også en viktig del av dyden til Norge, myndighetene eller individene i samfunnet å se til at man behandler andre på samme måte som man selv ønsker å bli behandlet. Spesielt siden vi her snakker om Norges lover og at det foreligger brudd på noe så viktig som menneskerett. Uansett hvem vi er eller hvor vi er så ønsker vi å fremvise de egenskapene som gjør oss til en bedre person. Som statens myndighet er rettsvesenet opptatt av å fremvise respekt og rettferdighet. For å klare å finne den veien eller løsningen som fører til rettferdighet må man

av og til prøve og feile. Det som er viktigst er at man til slutt finner den løsningen som skaper mest tilfredshet og som gjør at ingen føler seg skadet eller nedtrykt av konklusjonen.

8.0 Oppsummering og konklusjon

Denne bacheloroppgaven tar for seg Fosen-dommen og dens relevans innen menneskerettigheter og konsekvenser for både reindriftssamene og utbyggerne. Gjennom analysen basert på de tre etiske teoriene konsekvensetikk, pliktetikk og dydsetikk har jeg undersøkt ulike perspektiver og argumenter som kan bidra til en helhetlig forståelse av saken. Gjennom konsekvensetikken har jeg sett på hvilke konsekvenser utfallet av dommen har hatt både for utbyggerne og reindriftssamene. Utfordringer som tap av beiteområder og miljøødeleggelser er konsekvenser som for samene på Fosen er av stor betydning. Utbyggerne som har et ønske om å produsere mer fornybar energi og vekst i både arbeidskraft og økonomi har kanskje fått klarsignal litt vel tidlig i prosessen. Gjennom pliktetikken har jeg gått igjennom viktigheten ved å overholde rettigheter og plikter overfor partene. Reindriftssamene har sine rettigheter om å utøve og videreføre sin kultur, og hvordan det er statens plikt å se til at det er mulig. På den andre siden har utbyggerne argumentert for hvordan de har fulgt de retningslinjer de har fått av statens myndigheter til å gjennomføre utbyggingen. De har utført arbeidet i samsvar med sin plikt og det lovverket som de har fått i oppgave å følge. Gjennom dydsetikken har vi sett på dydene hos de ulike partene, både reindriftssamene, utbyggerne og rettsvesenet. Reindriftssamene er opptatt av å beholde sin kultur og å bevare denne. De har også utvist stor omsorg og respekt for miljøet og fellesskapet de er en del av. Samtidig har vi utbyggerne som jobber mot det grønne skiftet, som også utviser respekt og omsorg for miljøet. Utbyggerne er opptatt av å fremme grønn energi, økonomisk utvikling, arbeidskraft og innovasjon, noe som absolutt er viktige egenskaper.

Gjennom oppgaven har jeg belyst hvordan de etiske teoriene kan benyttes i en vurdering av konsekvenser for Fosen saken. De tre etiske teoriene konsekvensetikk, pliktetikk og dydsetikk har alle gitt innsikt i problemstillingen med ulike perspektiver. Det er viktig å kunne se en sak fra flere sider, at man kanskje ikke alltid bare tenker konsekvens, men også tar seg tid til å fokusere på rettigheter og plikter. Det samme gjelder for dyder som gir en pekepinn på hvordan vi som mennesker skal oppføre oss eller ta oss av det vi bryr oss om. Gjennom analysen har disse teoriene bidratt til en ny forståelse av hvordan en slik rettsprosess foregår. Teoriene setter lys på de aspektene som jeg mener er de mest

menneskelige aspektene ved en rettsavgjørelse. Vi er alle opptatt av å bli behandlet med rettferdighet, vi har omsorg og respekt for det eller de vi har interesse for og vi er opptatt av at de handlingene vi gjør skal få beste konsekvens. Innen etikken finnes det ingen riktige eller gale svar, vi handler ut fra det som føles riktig og det som skaper mest mulig glede. Fosen-dommen har fått sin beslutning gjennom Norges lover, men også her kan man benytte seg av etiske teorier. Det jeg finner spennende med den etiske tilnærmingen er hvordan vi som individ kjenner oss igjen i de følelsene argumentene fra partene gir oss. De aller fleste av oss som lever i dette samfunnet er opptatt av rettferdighet og menneskerettigheter, og da er det fint å ha etiske teorier som kan sette tanker og meninger i nytt lys.

Innsikten fra denne oppgaven kan være en potensiell faktor for videre forskning innen temaet vindkraft, bærekraft og menneskerett. Ved å analysere de etiske tilnærmingene ved denne domsavgjørelsen kan man ved en senere anledning bruke disse. De etiske teoriene kan sette et lys på hvor viktig det er å sette menneskene i fokus og tenke gjennom saken på ulike sett og fra ulike vinkler. Studier av for eksempel samhandling og samarbeid mellom aktører og befolkning, samt aspekter av hvordan brudd på menneskerettigheter påvirker oss som mennesker i samfunnet. Slike forskningsområder kan gi verdifull innsikt og kan hjelpe samfunnet med fremtidig håndtering av slik saker.

Kildehenvisning

Carson, S. G., Kosberg, N., Skauge, T. & Laudal, T. (2015). «*Etikk for beslutningstakere*».

Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Civita. (2018). «*Miljø*». Oppdatert 18. september 2018. <https://civita.no/politisk-ordbok/miljo/>

FN. (2023). «*Befolkning, migrasjon og urbanisering*». Oppdatert 11. januar 2023.

<https://www.fn.no/tema/fattigdom/befolkning>

FN. (2020). «*FNs bærekraftsmål*». Oppdatert 04. april 2023. [https://www.fn.no/om-fn/fns-](https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal)

[baerekraftsmaal](https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal)

FN. (2020). «*Ren energi til alle*». Oppdatert 03. februar, 2023. [https://www.fn.no/om-](https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/ren-energi-til-alle)

[fn/fns-baerekraftsmaal/ren-energi-til-alle](https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/ren-energi-til-alle)

Fosenvind. (I.D.) «*Fosen-utbyggingen og reindrift*».

<https://www.fosenvind.no/vindparkene/reindrift/>

Fosenvind (I.D.) «*Vindparkene*». <https://www.fosenvind.no/vindparkene/>

Jacobsen, D. I. (2015). «*Hvordan gjøre undersøkelser?*». Oslo: Cappelen Damm

Meld. St. 28. (2019-2020). «*Vindkraft på land, Endringer i konsesjonsbehandlingen*». Det kongelige olje- og energidepartement.

[https://www.regjeringen.no/contentassets/f89e946defa24e57aaeb6bd25d949b7b/no/pdfs/st](https://www.regjeringen.no/contentassets/f89e946defa24e57aaeb6bd25d949b7b/no/pdfs/stm201920200028000dddpdfs.pdf)

[m201920200028000dddpdfs.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/f89e946defa24e57aaeb6bd25d949b7b/no/pdfs/stm201920200028000dddpdfs.pdf)

Meld. St. 36. (2021-2022). «*Energi til arbeid – langsiktig verdiskapning fra norske energiresurser*». Det Kongelige olje- og energidepartement.

[https://www.regjeringen.no/contentassets/3d9930739f9b42f2a3e65adadb53c1f4/no/pdfs/st](https://www.regjeringen.no/contentassets/3d9930739f9b42f2a3e65adadb53c1f4/no/pdfs/stm202020210036000dddpdfs.pdf)

[m202020210036000dddpdfs.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/3d9930739f9b42f2a3e65adadb53c1f4/no/pdfs/stm202020210036000dddpdfs.pdf)

Miljødirektoratet (I.D.) «*Vindkraft*» Oppdatert 24. august 2022.

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/fornybar-energi/vindkraft/>

Normann, Susanne. (2019). "Green colonialism in the Nordic context: Exploring Southern Saami representations of wind energy development". Centre for Development and the Environment (SUM), University of Oslo.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1002/jcop.22422>

Statkraft. (I.D.) «*Sikring av fornybar kraftproduksjon*».

<https://www.statkraft.no/karriere/karriereomrader/teknisk-drift/>

Statkraft (I.D.) «*Storheia vindpark*» <https://www.statkraft.no/om-statkraft/hvor-vi-har-virksomhet/norge/storheia-vindpark/>

Statkraft (I.D.) «*Vindkraft*» <https://www.statkraft.no/var-virksomhet/vindkraft/>